

**Громадська організація
«Львівська педагогічна спільнота»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Людина та соціум: сучасні
проблеми взаємодії (психологічні та
педагогічні аспекти)»**

27–28 вересня 2019 р.

Частина I

**Львів
2019**

УДК 316.6:[159.9+37.01](063)

Л93

Л93 Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти) : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27–28 вересня 2019 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. – Ч. 1. – 116 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 316.6:[159.9+37.01](063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ (ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІН.)

Білоус Р. М., Бульба Владислава ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ ДОШКІЛЬНИКІВ	6
Борисова О. О. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНИХ І ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	8
Грибіник Г. Ю., Попова Л. О., Савченко Л. Л. ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	12
Kalichak Y. L., Pylypiv N. I. ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROVIDING OF WORK WITH THE EARLY AGED CHILDREN	15
Kalichak Y. L., Petruk M. M. USE OF ELEMENTS OF UKRAINIAN PEOPLE DANCE IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS	19
Kalichak Y. L., Navrotska H. T. PECULIARITIES OF THE HEALTH PROTECTING ACTIVITY OF A PRE SCHOOL EDUCATOR	22
Kalichak Y. L., Steblyuk O. I. ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL CONDITIONS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS	25
Kalichak Y. L., Pucher H. W. USE OF HEALTH WELLNESS TECHNOLOGIES IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN	28
Kalichak Y. L., Pizyk I. M. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SENSORY DEVELOPMENT OF YOUNG CHILDREN	32
Kalichak Y. L., Ivanyuk Y. M. FAMILY UPBRINGING IN PRESCHOOL SYSTEM	35
Kalichak Y. L., Reshetivska O. Ya. THE USE OF PSYCHODIAGNOSTIC TECHNIQUES IN THE WORK OF THE TEACHER OF THE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION	39

Кокнова Т. А.	
АУТОПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ	42
Корніяка О. М., Петренко І. В., Гомонюк В. О.	
СПІЛКУВАННЯ У ПРОФЕСІЇ ВИКЛАДАЧА	45
Коц С. М., Коц В. П.	
ВИСТАВИ ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ В ЛІТНЬОМУ ТАБОРІ	49
Могильна Ю. І.	
ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	51
Моголівець К. М.	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТАВЛЕННЯ ДО ТЕРОРИЗМУ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	54
Спринський Ю. Р.	
ВИВЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СХИЛЬНОСТІ ДО АЛКОГОЛІЗМУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	56
Сюй Болунь	
ІНСТИТУТ СІМ'Ї ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ	59
Шара І. С.	
БУЛІНГ В ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ЩО ЦЕ? ЯК З ЦИМ БОРОТИСЯ?	62
Щербакова Н. В.	
РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ. ВСТАНОВЛЕННЯ ПРАВИЛ	65
НАПРЯМ 2. ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ	
Вишенська В. І.	
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	67
Гавриленко К. М.	
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	69
Коростіянець Т. П.	
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСА «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ»	71
Мачача Т. С.	
ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	75

Корніяка О.М.,
доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України;

Петренко І.В.,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України;

Гомонюк В.О.,
науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
м. Київ, Україна

СПІЛКУВАННЯ У ПРОФЕСІЇ ВИКЛАДАЧА

Викладач як яскравий представник соціономічних професій є однією з визначальних постатей у професійній підготовці майбутніх фахівців й опануванні ними соціального (комунікативного) досвіду та культурної спадщини соціуму. А в зв'язку з прогнозами фахівців (Давос, 2018) щодо переважання в майбутньому пов'язаних зі спілкуванням «вмінь та навичок» система освіти в особі її провідної ланки – викладачів вищої школи – має робити акцент в найближче десятиліття на підготовці тих спеціалістів, які вміють здійснювати ефективну комунікацію з людьми, здатні виконувати різні професійні функції та ролі в колективі; бути толерантними, розуміти оточуючих не як джерела проблем, а як психологічно рівноправних партнерів у професійній взаємодії.

Професійна, науково-педагогічна по суті, діяльність викладача вищої школи є складною за своїм характером, оскільки об'єднує педагогічну, когнітивну, наукову, комунікативну, методичну та інші діяльності. Ця діяльність вимагає від свого суб'єкта компетентності у професії як психологічного інструмента її здійснення. Професійна компетентність, маючи так само складно організовану структуру, детерміновану специфікою певної професії, містить у своєму складі такі ключові компетентності: педагогічну, психологічну, комунікативну, мовленнєву, інформаційну, полікультурну, соціальну, технологічну, самоосвітню, креативну та компетентність особистісного самовдосконалення.

Специфіка професії викладача вищої школи, як і будь-якої професії у сфері „людина – людина”, – це суб’єкт-суб’єктне спілкування, що супроводжує його професійну діяльність. За формою ця діяльність виступає як педагогічне (і міжособистісне) спілкування викладача зі студентами, а також спілкування в науковій сфері з колегами як носіями професійного досвіду. Педагогічне спілкування – це діяльність спілкування у професійній діяльності. За своєю сутністю вона являє собою, по-перше, *взаємодію людини з людиною* (викладача зі студентами і колегами). Таке міжособистісне спілкування ми маємо розглядати, услід за О.О. Бодальовим [1; 2], як систему „людина – людина”: воно вимагає взаємопізнання один одного, в результаті чого встановлюються взаємини, має місце певне взаємоставлення, забезпечується соціальний і педагогічний ефект. По-друге, це *взаємодія особистостей*: суб’єкти взаємодії відрізняються один від одного своїми інтенціями, розумовими здібностями, морально-комунікативними якостями, специфікою емоційно-вольової сфери, характерами тощо.

Відтак, у комунікативного типу професіях професійне спілкування є головним засобом професійної діяльності: без нього практичну діяльність неможливо виконати. Воно зумовлене цілями професійної діяльності й забезпечує взаємодію її суб’єктів у процесі розв’язання професійних завдань.

Тим часом спілкування викладача як форма педагогічної (і наукової) діяльності об’єднує, за Н.В. Кузьміною (1990), три основних компоненти: змістовий, методичний і соціально-психологічний – останній забезпечує реалізацію двох попередніх компонентів. Саме у цій діяльності спілкування набуває функціонального і професійно значущого характеру.

Разом з тим професійне спілкування – специфічний вид діяльності: це комунікативна (точніше, комунікативно-мовленнєва) діяльність, що реалізується суб’єктом за допомогою комунікативної компетентності. Викладач має здійснювати комунікативно-мовленнєву діяльність у всіх сферах своєї роботи: педагогічній, комунікативній, виховній, методичній, організаційній тощо. Присутність діяльності спілкування у всіх видах професійної діяльності цього фахівця зумовлює пріоритетність сформованості і розвитку в системі його професійної компетентності комунікативної компетентності як ключового інструмента комунікативної діяльності.

Тим часом для розв'язання специфічних комунікативних завдань (а через них – і власне професійних): передавання інформації, сприймання комунікантами один одного, взаємооцінки, взаємодії, взаємовпливу, організації та управління діяльністю тощо – у професійному спілкуванні фахівців-соціомів, у тому числі університетських викладачів, мають бути наявні такі складові: здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, позитивне ставлення до оточуючих, вміння обирати адекватні педагогічній ситуації комунікативно-мовленнєві засоби міжособистісної взаємодії, висока здатність до співпраці, вміння виконувати певні соціальні ролі у колективі, вміння улагоджувати розбіжності та конфлікти, вміння співробітничати та працювати з групою чи у групі, зосередженість на стимулюванні вербальної комунікації, симетричне включення в неї обох партнерів зі спілкування, прагнення до взаєморозуміння і взаємопереживання [4].

Стосовно мотивів спілкування зауважимо, що в межах педагогічної діяльності, як і в діяльності соціомів у цілому, слід говорити про *подвійну мотивацію* професійного спілкування, зумовлену, з одного боку, цілями супроводжуваної ним діяльності, а з другого, – безпосереднім комунікативним наміром, що реалізується у процесі спілкування. Ще точніше: у діяльності педагогів можна говорити навіть про *потрійну мотивацію* їх професійного спілкування, бо воно супроводжує не лише їх педагогічну діяльність, а й її методичний аспект (технологію навчання і виховання).

Поза тим результатом професійної діяльності викладача є передусім інформування студентів з певної галузі знань, якому передують мисленнєво-мовленнєва діяльність, його вміння відстежити та зібрати потрібну інформацію, опрацювати її і зуміти в оригінальній формі передати її студентам. Як носій фахового знання він має прагнути до відтворення реальної картини світу, яка виступає як заснована на досвіді, перцепції та рефлексії «континуальна система смислів» (Bennet, 1998), що їх він транслює через мовлення об'єктам своєї праці. Звідси про сформованість комунікативно-мовленнєвої компетентності свідчать здатність до отримання інформації, адекватного розуміння її смислу та безпомилкового передавання партнерові зі спілкування, вміння викладача орієнтуватися в конкретній педагогічній ситуації, його здатність «читати за обличчям», визначати психологічну сутність та емоційний стан іншої людини.

Як відомо, будь-яка професійна діяльність, особливо пов'язана з міжособистісною взаємодією, справляє істотний вплив на формування особистості, її цінностей і життєвих смислів. Професійне спілкування не тільки пов'язане з цілями та завданнями професійної діяльності викладача, а й покликане здійснювати *цілеспрямоване перетворення* у свідомості та поведінці учасників професійної взаємодії шляхом психологічного впливу – переконання, аргументації, навіювання, зараження, наслідування тощо. Це здійснюється через використання викладачем вербальної й емоційно насиченої інформації, організованої певним чином: через виражальні засоби – міміку, пантоміміку і «вокальну міміку» як динамічну сторону мовлення (інтонація, тембр, ритм).

І саме *особистістю* викладача, яка формується і відшліфовується в процесі міжособистісної взаємодії, багато в чому визначається ефективність професійного, педагогічного, спілкування. Адже поза особистісним впливом педагога навіть багаторазовий психологічний вплив не дасть, на думку О.В. Селезньової (2002), реального результату. Такий вплив визначається як процес і результат зміни особистістю в ході взаємодії поведінки іншої особистості, її настановлень, намірів, уявлень, оцінок і т.п. У педагогічному спілкуванні найбільше значення для суб'єкта особистісного впливу мають два взаємопов'язаних чинники: авторитет (який не пригнічує) і здатність викликати та підтримувати довіру до себе. Сила морального авторитету викладача і довіра студентів до мовленого ним не тільки визначають ефективність їх взаємодії, а й сприяють взаємоповазі й емоційній регуляції. Крім того, результатом взаємодії в системі «викладач-студенти» є формування педагогічних відносин, де представлені дві позиції: викладача і студентів, що взаємодіють на підставі навчального предмета і через систему як позитивних (емпатійність, толерантність, інтелектуальні й емоційні особливості міжособистісної взаємодії, професійна рефлексія), так і негативних (відсутність комунікативної гнучкості, вербальна й емоційна агресія, педагогічна упередженість, низька мотивація тощо) якостей. Для досягнення педагогічного ефекту особливо важливо сформувати позитивний стиль взаємин між викладачем і студентами: це мають бути відносини співпраці, допомоги, психологічної рівноправності у спілкуванні.

Поza тим емпіричне дослідження показало, що серед найбільш виражених предикторів досягнення викладачем високого рівня самоздійснення у професії вирішальне значення мають *комунікативні чинники*, що зумовлено специфікою його професійної діяльності, здійснюваної у формі науково-педагогічного спілкування. А найбільш значущим чинником досягнення ним високого рівня самоздійснення став показник «креативність у сфері ділового спілкування». До того внутрішньо- і зовнішньо-професійне самоздійснення цього фахівця зумовлюється ще й низкою таких, достатньою мірою виражених, чинників: це ключові критерії комунікативної компетентності – *інструментальний* критерій (у його складі – «адекватність у сфері ділового спілкування»), *мотиваційний* критерій («мотив подолання комунікативних труднощів») і *когнітивний* критерій – «рефлексія ділових комунікацій» і «побудова ефективних комунікативних програм»; професійна компетентність – у тому числі креативна, інформаційна, самоосвітня і педагогічна; показники невербальної виразності педагога: формально-динамічні параметри невербальної поведінки і здатність до управління та рефлексії в невербальній поведінці у педагогічному спілкуванні; професійна мотивація, ціннісні орієнтації, контактність і, нарешті, вміння викладати свої думки [3].

У підсумку зазначимо, що спілкування є головним засобом професійної діяльності викладача: воно зумовлене її цілями і забезпечує взаємодію її суб'єктів у процесі розв'язання професійних завдань. Комунікативно-мовленнєва складова професійної діяльності, що є за формою педагогічним спілкуванням, неодмінно пов'язана з проявом творчості, з креативністю як здатністю викладача до нестандартного розв'язання комунікативних завдань.

Список літератури

1. Бодалев А.А. Восприятие и понимание человека человеком / А.А. Бодалев. – Москва: Изд-во МГУ, 1982. – 200 с.
2. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А. Бодалев. – Москва: Изд-во МГУ, 1983. – 272 с.
3. Корніяка О.М. Визначальні чинники професійного самоздійснення викладача вищої школи / О.М. Корніяка // Актуальні проблеми психології. – Т.УІІ: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. – Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2017. – Вип.17. – С. 76 – 89.
4. Психология общения. Энциклопедический словарь / Под общ. ред. А.А. Бодалева. – Москва: Изд-во «Когито-Центр», 2011. – 600 с.